

DR. TANGL FERENC

1866–1917

Orvosdoktor, a Magyar Tudományos Akadémia rendes tagja, az élet- és természettan rendes tanára, az élettani intézet vezetője 1892-től 1903-ig. A M. kir. Állatélettani és Takarmányozási Kísérleti Állomás igazgatója 1896-tól 1917-ig. A modern élettani kutatások módszertanának és az egyedfejlődés energiaforgalmának Európa-hírű tudósa, a természettudományos gondolkodás kiemelkedő alakja.

Tangl Ferenc 1866. január 26-án született Pesten. Középiskolai tanulmányainak elvégzése után a budapesti Tudományegyetem Orvosi Karára iratkozott be, ahol már mint fiatal egyetemi hallgató feltűnt képességeivel. Tudományszomjára jellemző, hogy édesanyjától karácsonyi ajándékként mikroszkópot és mikrotomot kért, amelyek birtokában önálló vizsgálatokkal kezdett foglalkozni. A húszéves ifjú első tudományos dolgozatával, amely a periférikus idegek regenerációjáról szólt, 1886-ban megnyerte az élettani pályadíjat, és még ebben az évben a legjobb kórboncolási jegyzőkönyv megírásával is pályadíjat nyert. Még orvostanhallgató korában egy évig az általános kór- és gyógytani intézetben működött gyakornokként. 1888. január 1-jétől, az orvosi oklevél megszerzése után a kórbonctani intézet II. asszisztense volt. Orvostanhallgató korában készített dolgozatai közelebb hozták őt a híres Scheuthauer Gusztáv tanárhoz, aki akkor

a kórbonctani intézet igazgatója volt. Itt olyan jeles munkatársak dolgoztak, mint Hutýra Ferenc, Preisz Hugó, Buday Kálmán és Török Lajos. Tangl 1889-ben a grazi egyetem szövet- és fejlődéstani tanszékére került asszisztensnek. A budapesti orvoskar tanártestülete ekkor a Schordmann-féle ösztöndíjat adományozta részére, amellyel Tübingenbe, Baumgarten tanár kórbonctani intézetében lehetett asszisztens. Itt főleg bakteriológiával foglalkozott. Közben a berlini egyetemen is végzett tanulmányokat. Baumgarten mellől Walther Flemming kiel professzor hívta magához, és az ottani egyetemen magántanárságot ajánlott fel számára. Tangl Ferenc azonban hazavágyott, és ezért 1891 végén visszatért Budapestre, első munkahelyére, a kórbonctani intézetbe, amelynek első tanársegédje lett. Innen a M. kir. Állatorvosi Akadémia tanári kara a Korányi Sándor tanár távozásával megüresedett élet- és szövettani tanszékre hívta meg. Új állásának elfoglalása előtt még fél évig dolgozott az élettan nagy mestere, Karl Ludwig lipcsei intézetében. Az élettan ama részével, amelyre az állatorvosoknak különösen szükségük van, Wilhelm Ellenberger drezdai intézetében ismerkedett meg.

Az ismertetett előképzés után, 1892 szeptemberében mint segédtanár átvette a M. kir. Állatorvosi Akadémián az élettani intézet vezetését s az élet- és természettan tanítását. 1893-ban rendes tanárnak nevezték ki. Állását 10 évig töltötte be. Ez idő alatt, 1896-ban létesült Tangl kezdeményezésére a M. kir. Állatélet-tani és Takarmányozási Kísérleti Állomás, amelynek Tangl – a professzorsága mellett – a haláláig vezetője, igazgatója volt. Az állomás létesítésével nyitva állt számára egy olyan munkakör, amelyben mind elméleti, mind gyakorlati jelentőségű, az állati táplálkozás körébe tartozó kérdésekkel foglalkozhatott. Az állomás először a M. kir. Állatorvosi Akadémia területén létesült, ahol szerény viszonyok között működött majdnem öt éven át. Tulajdonképpen 1900-ban határozta el a földművelésügyi miniszter egy nagyobb szabású, a modern igényeknek megfelelő intézmény építését, amely azután Tangl elgondolása szerint 1901-ben Budán fel is épült. Az új létesítmény már minden tudományos felszereléssel, kísérleti helyiséggel, laboratóriummal el volt látva, úgyhogy mind elméleti, mind gyakorlati nézőpontból nagy jelentőségű volt. Közben, 1902-ben, a Magyar Tudományos Akadémia Tangl Ferencet levelező tagjává választotta. Ugyanebben az évben *Adatok az ébrény fejlődésének energetikájához* címen tartotta meg székfoglaló előadását.

1903 szeptemberében a budapesti Tudományegyetemen Plósz Pál halálával megüresedett az élet- és körvegytani tanszék; Tangl Ferencet ide hívták meg és nevezték ki nyilvános rendes tanárnak. Az akkor már M. kir. Állatorvosi Főiskolának nevezett intézményből való távozása alkalmából miniszteri elismerésben részesült, az Állatorvostanhallgatók Kórházegyesületét pedig 200 koronás

TANGL FERENC EMLÉKTÁBLÁJA
A SEBÉSZETI ÉS SZEMÉSZETI TANSZÉK
FALÁN

adománnyal támogatta. A budapesti Tudományegyetem élet- és körvegytani tanszékéről három év után, 1906-ban az egyetem körbonctani tanszékére került, majd 1914-ben az élettani tanszékot foglalta el (betegsége miatt csak három évig lehetett az élettan professzora). Eközben, 1912-ben, mint a M. kir. Állat-élettani és Takarmányozási Kísérleti Állomás vezetőjének, a király a mezőgazdasági kísérletügy terén kifejtett eredményes működésének elismeréséül a m. kir. udvari tanácsosi címet adományozta.

Tangl Ferenc szövettani, kórtani és bakteriológiai munkássága után, 1894-től kezdődően főleg élettani kutatásokkal foglalkozott: elsősorban az egyedi fejlődés energetikájával, továbbá a rovarok metamorfózisával, a legváltozatosabb energiaforgalmi kérdések megoldásával, a szervek nyugalmi és működési állapotában való energiaforgalmával.

Lelkes és buzdító tudományos munkássága rangos intézménnyé tette a M. kir. Állatorvosi Akadémia élettani intézetét; igazi működési területére került, ahol tehetsége, munkabírása érvényesülhetett. Minthogy főleg az anyagcsere folyamatai érdekelték, minden év nyarán Berlinbe, Nathan Zuntz professzorhoz utazott tanulmányútra, további gyakorlati ismeretek szerzése céljából.

Az orvosok és biológusok számára szilárd természettudományos alapot teremtett. Oktatói, nevelői és előadói munkája során alkalmazkodott a hallgatók előképzettségének színvonalához. Az ő korában az entrópia törvényének lehetséges, gondos kifejtését adta; dialektikus megközelítésű volt a fehérjékre vonatkozó elgondolása, felfogása az öntudatról, a halálról. Materialista gondolkodásmódját igyekezett tanítványaiába is beleoltani.

Tangl Ferenc iskolát teremtett maga körül. Büszke volt végzett munkájára, a tanítványaira, köztük Hári Pálra, Fazekas Gézára, Verzár Frigyesre, Gróh Gyulára,

Weiser Istvánra, Wellmann Oszkára. Az állatélettani kísérleti állomás olyan modern és tökéletesen felszerelt volt, hogy mind Németországból, mind az Egyesült Államokból bizottságok jöttek az intézet berendezéseinek tanulmányozására. Az intézetben nemcsak magyar, hanem külföldi, így többek között orosz, angol, amerikai és japán szakemberek is dolgoztak.

Az állatélettani állomáson végzett munkássága során a *Kísérletügyi Közleményekben* a neve alatt kilenc, a munkatársai neve alatt pedig 65 önálló kutatásokon alapuló tudományos dolgozat jelent meg, a magyar szaklapokon kívül a *Landwirtschaftliche Jahrbücher*-ben, a *Pflüger's Archiv für die gesammte Physiologie des Menschen und der Tiere*-ben és a *Biochemische Zeitschrift*-ben.

Tangl Ferenc tudományos tevékenysége a magyar orvosok, biológusok számára szilárd, természettudományos világnézeti alapot nyújtott. Személyében a lelkes tanár az alkotó tudományosság megtestesítőjével párosult, aki azt a tudományos szellemet, amelynek légkörében egyetemi tanulmányai alatt nevelkedett, intézményünkbe is, elsősorban azonban a vezetése alatt álló kísérleti intézetbe plántálta át.

Halála előtt két évvel kezdődő betegsége lassanként felemésztette erejét, súlyos állapota mindamellett sem tanári, sem pedig kutatói hivatásában, kötelességének a teljesítésében nem akadályozta. 51 éves korában, 1917. december 19-én hunyt el.

Irodalom

H: Tangl Ferencz. *Orvosi Hetilap*, 1918. 62. 1. 10–12.

Preisz Hugó: *Tangl Ferenc r. t. emlékezete*. MTA, Budapest, 1924. 14 p. /A Magyar

Tudományos Akadémia elhunyt tagjai fölött tartott emlékbeszédek. XVIII. 15./

Tuli Györgyné: *Tangl Ferenc 1866–1966*. Emlékkiállítás a Magyar Mezőgazdasági Múzeumban. Kézirat. Magyar Mezőgazdasági Múzeum, Budapest, 1966. (Személyi Emlékanyag Gyűjtemény.)